

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

۱۷۲۱۰

دانشگاه تهران

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

پایان نامه

برای دریافت

درجه کارشناسی ارشد علوم جزایی و جرم‌شناسی

موضوع

نسل زدایی کردها در عراق

استاد راهنما

آقای دکتر علی آزمایش

استادان مشاور

آقای دکتر ایرج گلدوزیان

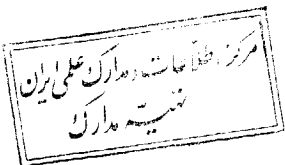
آقای دکتر محمد آشوری

نگارش

مرتضی جوانمردی صاحب

سال تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱

۱۳۷۱/۱۰

۷۲

تقدیم به:

بشر دوستان سراسر جهان

سپاسگزاری

خداوند مهربان را سپاس که توفیق پیمودن چنین راهی را عطا فرمود. این مهم انجام نمی‌پذیرفت مگر با تشویق‌ها و یاری پدر و مادر عزیزم. مادری که سلامت خود را در فروزان‌تر کردن محفل خانواده‌مان و انهاد و پدری که در راه رشد و شکوفایی فرزندانش از هیچ چیز دریغ نورزید، دستشان را می‌بوسم و از قادر متعال توانایی خدمت به ایشان را بیش از پیش، خواهانم.

استادان دانشکده حقوق و علوم سیاسی را سپاسگزارم که بحق در راه تحقق عدالت در جامعه نقشی اساسی دارند، به ویژه آقای دکتر علی آزمایش که علاوه بر راهنمایی‌های ارزنده‌شان در انجام این پژوهش، عنایتی ویژه به حقیر داشته‌اند و آقای دکتر محمد آشوری و آقای دکتر ایرج گلدوزیان که تقبل زحمت فرموده و مشاوره این رساله را برعهده گرفته‌اند.

از دوست ارجمندم آقای مهدی خلیفه‌زاده که در نهایت دقت و شکیبایی به استخراج نتایج آماری از اثر شورش مصطفی رسول همت گماشتند صمیمانه تشکر می‌کنم.

از دوستان گرامی، آقایان فریاد رواندزی، سعدون، صباح برزنجی، ثاسوس هردی، مرتضی صفری، جلیل امیدی، زائرینا، فرید فرزانه و خالد شبلی که در امور مربوط به تدوین این رساله هریک به گونه‌ای یاور اینجانب بوده‌اند تشکر می‌کنم.

از برادران و همسر که علاوه بر مساعدت‌هایشان، همواره مشوق و همراه خوبی برایم بوده‌اند، سپاسگزاری می‌کنم و امیدوارم در زندگی سرافراز باشند.

از مراجع زیر قدردانی می‌شود:

کتابخانه دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران.

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه (بخش‌های کتابخانه، آرشیو اسناد سازمان ملل و اطلاع‌رسانی).

در پایان توفیق روزافزون پویندگان راه عدالت و حامیان حقوق بشر را خواهانم.

مرتضی جوانمردی صاحب

تهران

۱۳۷۲/۴/۱۵

صفحه	فهرست مطالب	عنوان
۱۱		مقدمه
		بخش اول.....
۱۷		حقوق کیفری اختصاصی جنایت نسل‌زدایی
۱۸		کلیات
۱۸		۱- الف- مفهوم جرم بین‌المللی
۱۸		۲- ب- شناختی از جنایت علیه بشریت
۲۰		۳- ج- نسل‌زدایی، جنایتی علیه بشریت
۲۱		۴- د- تقسیم مطالب
		فصل اول.....
۲۲		عنصر قانونی
۲۲		۵- الف- اصل قانونی بودن جرم و مجازات در حقوق بین‌المللی کیفری
۲۳		۶- ب- عنصر قانونی در جنایت نسل‌زدایی
۲۴		۷- اول- واژه‌شناسی Genocide
۲۶		۸- دوم- تعریف نسل‌زدایی
		فصل دوم.....
۳۰		عنصر مادی
۳۰		۹- طرح مسأله اعمال نسل‌زدایی
۳۳		۱۰- الف- قتل اعضای گروه
۳۵		۱۱- ب- وارد کردن صدمه شدید جسمانی یا روانی به اعضای گروه
		۱۲- ج- تحمیل عمدی شرایط حساب شده به گروه که منجر
۳۷		به نابودی مادی تمام یا بخشی از گروه شود
۴۰		۱۳- د- اقداماتی که برای جلوگیری از تولید مثل در میان گروه صورت گیرد
۴۰		۱۴- و- انتقال اجباری کودکان گروه به گروه دیگر
		فصل سوم.....
۴۳		مجنی علیه در جنایت نسل‌زدایی

صفحه	عنوان	فهرست مطالب
۴۳	۱۵- الف- گروه انسانی مجنی علیه جرم	
۴۴	۱۶- ب- ویژگی مجنی علیه	
۴۴	۱۷- اول- گروه ملی	
۴۷	۱۸- دوم- گروه قومی	
۴۷	۱۹- سوم- گروه نژادی	
۴۸	۲۰- چهارم- گروه مذهبی	
۴۹	۲۱- ج - حذف گروه‌های سیاسی	
..... فصل چهارم.		
۵۲	مرتکب در جنایت نسل‌زدایی	
۵۲	۲۲- الف- واقعیت‌های موجود در ارتباط با مرتکب این جنایت	
۵۳	۲۳- ب- مسؤولیت کیفری فرد از خلال دولت	
۵۵	۲۴- ج- احراز مجرمیت مرتکب	
۵۷	مبحث اول- مجرمیت مرتکب از خلال عنصر مادی	
۵۷	۲۵- الف- وسایل به کار برده شده توسط مرتکب	
۵۷	۲۶- ب- نتیجه جرم	
۵۸	۲۷- ج- وضعیت و طول زمانی جریان	
۵۹	مبحث دوم- مجرمیت مرتکب از خلال عنصر معنوی	
۵۹	۲۸- تقسیم مطالب	
۵۹	۲۹- الف- سوءنیت عام	
۶۰	۳۰- ب- سوءنیت خاص	
۶۱	۳۱- اول- اعلام قصد از سوی مرتکب	
۶۲	۳۲- دوم- ویژگی‌های مرتکب	
۶۳	۳۳- ج- انگیزه	
۶۳	۳۴- اول- منطوق ماده ۲ پیمان نسل‌زدایی	
۶۴	۳۵- دوم- تفسیر حقوق‌دانان	

..... بخش دوم.....		
۶۸	ویژگی‌های مصادیق عملی نسل‌زدایی کردها در عراق	
۶۹	۳۶- طرح مسأله و تقسیم مطالب	
..... فصل اول.....		
۷۱	وقایع سالهای ۷۵-۱۹۶۹	
۷۱	مبحث اول- عملیات نظامی بهار و تابستان ۱۹۶۹	
۷۱	۳۷- الف- شرح عملیات	
۷۲	۳۸- ب- نتایج گزارش شده	
۷۳	مبحث دوم- عملیات نظامی ۵-۱۹۷۴	
۷۳	۳۹- الف- شرح عملیات	
۷۳	۴۰- ب- نتایج گزارش شده	
..... فصل دوم.....		
۷۷	وقایع سال‌های ۸۷-۱۹۷۶	
۷۷	۴۱- الف- اعدام‌های بدون محاکمه و جمعی	
۸۲	۴۲- ب- اختفاء اشخاص	
۸۵	۴۳- ج- کاربرد سلاح‌های کشتار جمعی	
۸۸	۴۴- د- کشف گورهای جمعی	
..... فصل سوم.....		
۹۱	وقایع سال‌های ۹۱-۱۹۸۸	
۹۱	مبحث اول- عملیات نظامی ۱۹۸۸ (انفال)	
۹۱	۴۵- طرح مطلب	
۹۲	۴۶- الف- واژه انفال و هدف عملیات	
۹۳	۴۷- ب- شروع و پایان عملیات	
۹۴	۴۸- ج- شرح عملیات	
۱۰۱	۴۹- بمباران شیمیایی شهر حلبچه	

صفحه	فهرست مطالب	عنوان
۱۱۳	۵۰- د- نتایج عملیات انتقال	
۱۱۴	۵۱- اول- کشته و مجروح شدن مردم	
۱۱۴	۵۲- دوم- نابود کردن امکانات و شرایط زندگی	
۱۱۵	۵۳- سوم- مردمی که سرنوشت آنها معلوم نیست	
۱۱۶	۵۴- ۱- انتقال به اردوگاه‌های موقت و دفن در گورهای جمعی	
۱۱۹	۵۵- ۲- انتقال به زندان‌هایی در جنوب	
۱۲۰	۵۶- چهارم- آواره شدن به سوی کشورهای همسایه	
۱۲۳	۵۷- و- انعکاس وقایع سال ۱۹۸۸ کردستان عراق در سازمان ملل متحد	
۱۲۵	مبحث دوم- عدم امنیت جانی و اقتصادی	
۱۲۵	۵۸- الف- موج آوارگان و رنج‌های آنان	
۱۲۸	۵۹- واکنش‌های بین‌المللی در قبال موج آوارگان	
۱۳۲	۶۰- ب- محاصره اقتصادی مناطق کردنشین در ۱۹۹۱	
 فصل چهارم.	
	تخریب روستاها و شهرها و اخراج جمعی مردم	
۱۳۴	در سال‌های ۸۹-۱۹۶۹	
۱۳۴	مبحث اول- تخریب‌ها	
۱۳۴	۶۱- طرح مطلب	
۱۳۵	۶۲- الف- محل تخریب‌ها	
۱۳۷	۶۳- ب- زمان تخریب‌ها	
۱۴۰	مبحث دوم- اخراج جمعی	
۱۴۰	۶۴- الف- محل‌های اخراج	
۱۴۱	۶۵- ب- زمان‌های اخراج	
۱۴۵	۶۶- ج- سرنوشت مردمان اخراج شده	
	۶۷- اول- مردمی که به مجموعه‌های مسکونی ساخته شده	
۱۴۵	توسط دولت هدایت شدند	

صفحه	فهرست مطالب	عنوان
۱۴۶	۶۸- دوم- عده‌ای از این مردم به جنوب تبعید شدند	
۱۴۶	۶۹- سوم- سرنوشت مردم اخراج شده در عملیات انفال	
	بخش سوم.....	
	ویژگی‌های مجنی علیه جرم و مرتکب:	
۱۴۷	کردها و مسؤولان حکومت عراق	
۱۴۸	۷۰- طرح مسأله و تقسیم مطالب	
	فصل اول.....	
۱۴۹	مجنی علیه جرم - کردها	
۱۴۹	۷۱- طرح مسأله و تقسیم مطالب	
۱۵۰	۷۲- فرضیه ملی بودن گروه کردها	
۱۵۰	مبحث اول- عناصر عینی تشکیل ملت	
۱۵۰	۷۳- الف- اصل و مبدأ کردها	
۱۵۰	۷۴- ب- سرزمین و جمعیت کردها	
۱۵۳	۷۵- ج- فرهنگ، زبان و اعتقادات	
۱۵۴	مبحث دوم- عنصر شخصی تشکیل ملت	
۱۵۴	۷۶- احساس ملی کردها	
۱۵۵	۷۷- الف- سیر تحول احساس ملی کردها قبل از جنگ جهانی اول	
۱۵۵	۷۸- اول- از قرن هفتم تا پانزدهم میلادی	
۱۵۶	۷۹- دوم- از قرن شانزدهم تا اواخر قرن هیجدهم	
۱۵۸	۸۰- سوم- از اوایل قرن نوزدهم تا اوایل قرن بیستم	
۱۶۰	۸۱- ب- سیر تحول احساس ملی کردها بعد از جنگ جهانی اول در عراق	
۱۶۰	۸۲- اول- تشکیل حکومت سلطنتی عراق با قیمومت انگلستان	
۱۶۸	۸۳- دوم- کودتای قاسم و اعلام جمهوری در عراق	
۱۶۹	۸۴- سوم- کودتای عارف	
۱۷۱	۸۵- چهارم- کودتای افسران حزب بعث	

..... فصل دوم.....	
۱۷۹	مرتکب جرم- مسؤولان حکومت حزب بعث عراق
۱۷۹	۸۶- طرح مسأله و تقسیم مطالب
۱۸۰	مبحث اول- بررسی مجرمیت مسؤولان حکومت عراق از خلال عنصر مادی
۱۸۰	۸۷- الف- وضعیت و طول زمانی جریان
۱۸۰	۸۷- ب- تاکتیک‌های استفاده شده
۱۸۱	۸۹- ج- قربانیان
	مبحث دوم- بررسی مجرمیت مسؤولان حکومت عراق از خلال
۱۸۱	عنصر معنوی جرم
۱۸۱	۹۰- الف- قصد مسؤولان حکومت عراق در نابودی کردها
۱۸۲	۹۱- اول- گفته‌های مسؤولان حکومت عراق در مورد کشتار کردها
۱۸۳	۹۲- دوم- ویژگی‌های حکومت عراق
۱۸۴	۹۳- ۱- ناسیونالیسم و وحدت عربی
۱۸۵	۹۴- ۲- سرزمین و مردم
۱۸۹	۹۵- ب- انگیزه‌شناسی نسل‌زدایی کردها
۱۹۱	۹۶- ج- انگیزه‌شناسی نسل‌زدایی کردها در بررسی هارف و گیور
	۹۷- اقدامات سازمان ملل در مربوط کردن اعمال نسل‌زدایی
۱۹۲	کردها در عراق با پیمان بین‌المللی منع نسل‌زدایی
۱۹۵	۹۸- نتیجه‌گیری
۲۰۰	۹۹- پیشنهادها
۲۰۲	منابع مورد استفاده این رساله
۲۰۹	Genocide Bibliography
..... پیوست‌ها.....	
۲۱۴	پیمان بین‌المللی پیشگیری و مجازات جنایت نسل‌زدایی به زبان انگلیسی
۲۱۶	قانون اجازه الحاق دولت ایران به قرارداد ژنوسید

صفحه	فهرست مطالب	عنوان
۲۱۹	متن قطعنامه ۶۸۸ شورای امنیت به زبان انگلیسی	
۲۲۱	تصاویری از گزارش نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر به عراق	
۲۲۶	موارد کشتار گروه‌های انسانی از جنگ جهانی دوم تا ۱۹۸۷	

به مردی، که ملک سراسر زمین
نیرزد که خونی چکد بر زمین
(سعدی)^۱

مقدمه

الف - پدیده نسل‌زدایی^۲ و اقلیت‌ها

نسل‌زدایی پدیده‌ای جنایی است که علیه گروه‌های انسانی واقع می‌شود. این پدیده از دیرباز در جامعه بشری وجود داشته و سبب گردیده انسان‌های زیادی که تعلق به گروه‌های خاصی داشته‌اند از بین بروند.

گروه‌های کوچک و ضعیف که معمولاً در بافت جمعیتی، اقلیت هستند، همواره مورد ایداء و آزار گروه‌های بزرگتر که به نوعی توانمندتر از آنها بوده‌اند قرار گرفته‌اند، البته این بدان معنی نیست که همیشه عده‌ای مشخص، مرتکب و عده‌ای دیگر قربانی این جنایت بوده باشند، بلکه گروه‌های مشخصی در طول تاریخ زیسته‌اند که زمانی قربانی این عمل و زمانی مرتکب آن شده‌اند و براین اساس می‌توان گفت که این پدیده از تضاد گروه‌های مختلف وجود پیدا می‌کند.

تضاد مورد اشاره از دیدگاه جامعه‌شناسی، بیشتر به دو موضوع منافع و اعتقادات مربوط می‌شود، منافع و اعتقاداتی که تنها خود را می‌بینند. این خودمحوری مشخصاً در کسب منافع، برتری‌جویی‌های قومی، نژادی، ملی، مذهبی (یا هر اعتقاد دیگری) و عدم تحمل موجودیت دیگر گروه‌ها پدیدار می‌گردد و آنچه از این جریان ناشی شده، تبعیض‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، تحمیل در زمینه‌های گوناگون، سرکوب و در نهایت کشتار اعضای گروه مورد نظر بوده است.

پدیده نسل‌زدایی که در شکل فیزیکی خود، کشتار انسان‌ها را به دنبال دارد، در جنگ جهانی دوم بیش از پیش و به شکل ویژه مورد توجه قرار گرفت و بعد از این بود که ضرورت تفکر بین‌المللی در این مورد احساس شد، ضرورتی که از تأثر و نگرانی وجدان جامعه بشری در برابر این کشتارها، ناشی می‌شد

۱ - کلیات سعدی، تصحیح عباس اقبال آشتیانی، ص ۳۲۲

۲ - پژوهشگر این رساله، واژه مرکب نسل‌زدایی را برابر Genocide به کار برده است. استدلال‌های لازم در مورد این واژه‌سازی در ش. ۷ همین رساله بیان شده است.

به گونه‌ای که خواستار پیشگیری از این‌گونه وقایع و مجازات عاملان آن بود. در این راستا بود که اعمال تعدی آمیز علیه انسان‌ها و از جمله نسل‌زدایی، تحت عنوان «جنایات علیه بشریت»، به عنوان یکی از اتهامات متهمین در دادگاه نورنبرگ طرح و مورد حکم قرار گرفت. سازمان ملل متحد نیز براساس ضرورت حمایت از انسان‌ها، یکی از سه محور اصلی کار خود را، حمایت از حقوق بشر قرار داد و در نهایت در ۱۹۴۸ پیمان ویژه‌ای در جهت حمایت گروه‌های مشخص انسانی در قبال اعمال نسل‌زدایی میان تعدادی از کشورهای جهان امضاء و تصویب شد.

یک نتیجه ملموس وقایع تعدی آمیز علیه انسان‌ها به ویژه علیه گروه‌های انسانی، همان‌گونه که اشاره گردید بین‌المللی شدن ابعاد نگرانی از پدیده نسل‌زدایی می‌باشد و این در حالی است که مسأله اقلیت‌ها در نیمه دوم قرن بیستم به مراتب نسبت به گذشته شدت یافته است.

در بررسی که دو پژوهشگر امریکایی به نام‌های هارف و گیور در مورد وقایع کشتار گروه‌های انسانی از جنگ جهانی دوم تا ۱۹۸۷ انجام داده‌اند - و در خلال این پژوهش به پاره‌ای از قسمت‌های آن اشاره خواهد شد - مشخص گردیده که چهل و چهار مورد کشتار گروه‌های مختلف در نقاط گوناگون جهان صورت گرفته که قربانیان این وقایع به رقمی میان هفت تا شانزده میلیون نفر تخمین زده شده است.

ابعاد این فاجعه در اواخر دهه ۱۹۸۰ بواسطه تحولات کشورهای بلوک شرق (سابق) بالا گرفته به گونه‌ای که در جای جای این کشورها، برخوردهای قومی و ملی شدت یافته است که از میان آنها وقایع بوسنی هرزگوین دلخراش‌تر است، صرب‌ها هزاران نفر مرد و زن و کودک را به قتل رسانده و هزاران زن را مورد تجاوز قرار داده‌اند و شرایط زندگی را نابود کرده‌اند و این جریان هنوز ادامه دارد.

بررسی سیاسی این جریان‌ها، در این پژوهش جای ندارد اما ضروری است اشاره شود که بیشتر موارد کشتار گروه‌های انسانی در کشورهای جهان سوم صورت گرفته که به طور کلی آنرا ناشی از ساختار حکومت و جامعه در این کشورها دانسته‌اند،^۳ در همین زمینه اضافه می‌شود که تحولات ساختار جامعه بین‌المللی که وقایع اخیر در کشورهای بلوک شرق (سابق) را سبب شده، روند رو به تزاید کشتار گروه‌های انسانی را هشدار می‌دهد.

آنچه در برداشت از این وقایع، حائز اهمیت است و بایستی بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد بررسی و کاوش در عواملی است که این وقایع را سبب گردیده و تنها از این طریق است که می‌توان با

۳ - آنتونیو کاسسه: «جامعه بین‌المللی و کشتار جمعی»، ترجمه دکتر محمدعلی اردبیلی، ص ۲۳۷

توجه به واقعیات جامعه بین‌المللی، ساز و کارهایی (مکانیسم‌هایی) را جستجو کرد که حداقل از این جریانات پیشگیری کند.

براساس نتیجه فوق و نیز نتایج انعکاس فعالیت‌های پژوهشی در این وقایع که از خاصیت تقبیح‌کننده و محکوم‌کننده برخوردار هستند و نیز به عنوان یک ضمانت‌اجرایی اخلاقی در سطح بین‌المللی مطرح می‌باشند، پژوهشگر این رساله با توجه به وظایف اخلاقی خود در رشته حقوق کیفری به بررسی فرضیه نسل‌زدایی کردها در عراق پرداخته است.

ب - فرضیه نسل‌زدایی کردها در عراق

کردها به عنوان یک اقلیت در چند کشور، سالیان درازی است که دارای مشکلاتی هستند اما آنچه در چند سال اخیر توجه جامعه جهانی را به خود جلب کرد وقایع سال‌های ۱۹۸۷ به بعد در کردستان عراق و مشخصاً بمباران شیمیایی شهر حلبچه در مارس ۱۹۸۸ بود. پژوهشگر این رساله در اواخر سال ۱۳۶۹ (مارس ۱۹۹۱) فرضیه نسل‌زدایی کردها در عراق را مطرح کرد و پس از مطالعات مقدماتی، این موضوع را به عنوان طرح پایان‌نامه تحصیلی خود با آقای دکتر علی آزمایش در میان نهاده که با موافقت ایشان به گروه علوم جزایی و جرم‌شناسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی ارائه و در نهایت با تصویب اعضای محترم گروه در ۱۳۷۰/۸/۲۷، رسماً به فعالیت پژوهشی خود در این زمینه ادامه داد.

مشخصات این پژوهش به شرحی است که می‌آید.

ج - ماهیت روش پژوهش

در ابتدای این پژوهش، مسأله‌ای که در مقابل پژوهشگر این رساله وجود داشت این پرسش بود که فرضیه نسل‌زدایی کردها به عنوان یک مورد، چگونه باید بررسی شود؟ این بررسی قطعاً باید دارای مبانی تئوریک باشد که بتوان به تطبیق مورد کردها با آن پرداخت.

مبانی تئوریک مورد بحث، از دیدگاه علوم گوناگونی می‌تواند تبیین گردد، به عنوان مثال از دیدگاه علوم سیاسی، جامعه‌شناسی، حقوق بین‌المللی عمومی، حقوق کیفری و... اما بدیهی است که پژوهشگر این رساله به عنوان یک دانش پژوه حقوق کیفری نمی‌تواند روشی جز آنچه این رشته از حقوق معین می‌کند داشته باشد که با توجه به ماهیت بین‌المللی نسل‌زدایی، روشی خواهد بود که

حقوق بین‌المللی کیفری با در نظر داشتن تأسیسات موجود در حقوق کیفری، تعیین می‌نماید. اما باز پرسش دیگری از میان برمی‌خاست و آن اینکه، این روش دارای چه جزئیاتی است؟ برای پاسخ به چنین پرسشی که در ادامه کار اساسی بود، ابتداء در منابع داخلی و خارجی موجود جستجو شد اما متأسفانه بررسی موردی که بتواند در این زمینه راهنما باشد و گام به گام چنین پژوهشی را ترسیم کند وجود نداشت، اما با این وجود، در ترسیم خطوط مذکور از دو اثر بهره گرفته شد،^۴ که با توجه به آنها و آثار پراکنده دیگر در زمینه مورد پژوهش، تلاش گردید که ابتداء حقوق کیفری اختصاصی جنایت نسل‌زدایی با لحاظ دیدگاه‌های بین‌المللی و بهره گرفتن از علوم چون جامعه‌شناسی، مردم‌شناسی و حقوق بین‌المللی عمومی در تعریف پاره‌ای از مفاهیم، تبیین گردد، سپس ویژگی‌های فرضیه پژوهش یعنی نسل‌زدایی کردها در عراق با مبانی تئوریک تبیین شده، تطبیق داده شود که هر اندازه در قسمت اول، تعاریف و تفسیرها از دقت و درستی برخوردار باشند، نتایج تطبیق به همان اندازه از خطا به دور خواهند بود.

آنچه در مورد تطبیق مذکور ضروری است اشاره شود آنست که خواست پژوهشگر، ترتیب دادن یک محاکمه نیست بلکه هدف آنست که با بررسی فرضیه ارائه شده، با حاکم کردن روش و منطق حقوقی در آن، این فرضیه رد و یا به صورت نظریه‌ای علمی درآید.

د- شکل روش پژوهش

اول- گردآوری منابع و اطلاعات

براساس رؤوس کلی تعیین شده (با تغییراتی که بعدها کرد) به جستار منابع و گردآوری اطلاعات پرداخته شد^۵ در قسمت اول کار که مبانی تئوریک بود، منابع، کتابخانه‌ای و شامل کتب و نشریاتی بود که باید از کتابخانه‌های گوناگون جستجو می‌شدند. اما در قسمت دوم کار، منابع و اطلاعات لازم از چند طریق به دست آمد.

۴- اثر اول مقاله‌ای از آقای دکتر محمدعلی اردبیلی تحت عنوان «کشتار جمعی» است که پیمان منع نسل‌زدایی را از نظرگاه حقوق کیفری با دیدی نه چندان عمیق در حقوق بین‌المللی کیفری، بررسی کرده و در محدوده آن به ارائه تفسیرهای حقوقی پرداخته‌اند. دومین اثر، نوشته‌ای است از استانیسلاو پلاوسکی تحت عنوان بررسی اصول اساسی حقوق بین‌المللی کیفری که اخیراً به همت آقای دکتر علی آزمایش ترجمه شده است، آنچه در این اثر، پژوهشگر این رساله را یاری داده، گفتاری می‌باشد که اصول کلی جرم بین‌المللی را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است.

۵- منابع و اطلاعات، غیر از زبان فارسی در آثاری به زبان‌های کردی، عربی و انگلیسی جستجو گردید.